

Türkiye’de Yaşlanma Çalışmaları Dün, Bugün, Yarın

The Field of Aging Studies in Turkey Past, Present, Future

Özgür ARUN*

Öz: Türkiye’nin son 25 yıllık dönemi değerlendirildiğinde, demografik dönüşümün çarpıcı hızı oldukça dikkat çekicidir. Demografik dönüşüm sürecinin önemli etkilerinden birisi de yaşlanma alanında ortaya çıkmaktadır. Ancak, yaşlanma Türkiye akademisinin gündeminde ne düzeyde ilgi çeken bir konudur? Yaşlanma meselesi, Türkiye’nin sosyo-politik gündeminde kendine nasıl yer bulabilir? Yaşlanma çalışmalarına ilişkin kapsayıcı bir gündemin temel bileşenleri nelerden oluşmalıdır? Bu makalede yukarıdaki sorulara yanıt vermek üzere, 2012 ile 2017 yılları arasında sosyal bilimler yazınında yaşlanma konusunda yayımlanmış tüm çalışmaların içerik analizi gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de yaşlanmaya ilişkin yayımlanmış mevcut çalışmaların analizleri, eğitim, araştırma ve sosyal politika bağlamında bir gündem oluşturulmasına katkı sunabilecektir. Bulgular; ayrımcılık, yoksulluk, yerinde yaşlanma, toplumsal cinsiyet, göç, kırsal yaşlanma ve kent çalışmaları gibi uluslararası yaşlanma literatüründe sıkça ele alınan temaların, Türkiye’de aynı ilgiyle çalışılmadığını göstermektedir. Yaşlanma alanında, kurumsallaşmış aktörlerin rasyonel olarak belirlediği akademik eğilimlerden ziyade hastalık-sağlık dikotomisi etrafında çalışmaların ağırlık kazandığı dikkat çekmektedir.

Anahtar sözcükler: Yaşlanma, Yaşlılık, Yaşlanma Alanı, İçerik Analiz, Mütakabiliyet Analizi, Türkiye

Abstract: In evaluating the last 25 years, the dramatic speed of demographic transformation in Turkey is quite remarkable. One of the crucial repercussions of the ongoing demographic transformation may be observed in the field of aging. However, to what extent does the issue of aging have representations in the agenda of Turkish academia? Likewise, how can the issue of aging find its place in Turkey’s socio-political agenda? What are the main components of an overarching agenda for aging studies? In this article, answers to these questions are sought by analyzing the content of all studies published in the social sciences literature between 2012 and 2017. The content analysis of published studies on aging in Turkey can contribute to the creation of an agenda in terms of education, research and social policy. Results reveal that themes such as ageism, poverty, aging in place, gender, migration, rural and urban aging which are frequently discussed in the international literature are not studied in the field of aging studies in Turkey with the same level of interest. In Turkey, aging, studies are dominated by a disease-health dichotomy rather than by rational academic tendencies determined by institutional actors.

Keywords: Aging, Old Age, Field of Aging, Content Analysis, Correspondence Analysis, Turkey

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Antalya. arun@akdeniz.edu.tr

Arka Plan

Yaşlanma çalışmaları, Türkiye'nin gündemine hak ettiği ölçüde henüz girememiştir. Sosyo-politik gündem içinde kendine bir yer bulamadığı gibi merkezî ve yerel yönetimler, sivil toplum ve akademi içinde de kapsayıcı bir gündemden söz edilememektedir. Kendisine yer bulamaması, ajandasını da belirleyememesine neden olmaktadır. Türkiye'de yaşlanma çalışmaları, yapılandırılmış birikimden ve önceliklendirilmiş bir eğilimden, çalışmaların odaklandığı bir merkezden ya da yönlendirici bir kurumsal/akademik iradeden yoksundur. Bu bakımdan yaşlanma meselesinde, Türkiye'de mevcut birikimin sürdürülebilir bir alanda bir türlü organize olamadığı dikkat çekmektedir.

Hükûmetler için bakıldığında, yaşlanma meselesi riskli bir siyasi gündem olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin hızla yaşlandığından, bu eğilimin de gelecek 15 yıl içinde daha da hızlanacağından, buna karşın hukuki altyapının, fiziksel koşulların ve insan kaynağının üzerinde çalışılması gerekliliğinden söz edilmesinin sosyo-politik açıdan riskli olduğu düşünülebilir. Bu bakımdan yaşlanma meselesi, merkezî ya da yerel hükûmetler açısından Türkiye için makro düzeyde bir risk, bir sorun ya da bir tehdit olarak değerlendirilerek, sorunu çözmek üzere de tedbir olarak çocuk sayısının artırılması aynı zamanda sosyo-politik bir hedef olarak tartışılabilir. Ne var ki, çocuk sayısı arttığında yaşlıların sayısında herhangi bir eksilme olmayacaktır! Nitekim, bu cephedeki önemli belgelerden birisi olan Türkiye'nin kalkınma planları incelendiğinde, yaşlanmaya ilişkin müstakil bir başlık altında herhangi bir konumlanış, strateji ve bütüncül öngörü yoksunluğu dikkat çekmektedir. Türkiye'nin kalkınma planlarında yaşlanma birkaç maddede ele alınarak geçirilen tali bir meseledir.

Öte yandan sivil toplum cephesinde de henüz yaşlanmaya ilişkin belirli bir stratejik konum alındığından, insan kaynağının yetiştirildiğinden ve kapasite gelişiminin tamamlandığından bahsetmek olanaksızdır. Tıpkı 1980'li yıllarda çocuk meselesinde olduğu gibi, günümüzde yaşlanma meselesinde de Türkiye'de kuvvetli bir sivil toplum inisiyatifi bulunmamaktadır. Çalışmaya henüz başlayan bir iki girişim dışında, yaşlanma, ne yerel ne de ulusal düzeyde Türkiye'de sivil toplumun aktif çalışma alanlarından birisi olarak kabul görmemektedir.

Akademik de yaşlanma çalışmaları başlığı altında, bir perspektif geliştirebildiğini söylemek mümkün değildir. Huzurevinde yaşlılarla yapılan yaşam doyumu çalışmaları, basitçe belirli bir yaşın üzerindeki yurttaşların demografik özelliklerinin, eğitim, sağlık ve bakım gibi alanlardaki konumlarını etkilediğine ilişkin varsayımdan hareketle, yaşlılığı bir sorun olarak tarif ederek gerçekleştirilen pozitivist indirgemeci araştırmalar, bu yanı sıra Türkiye'de akademik de yaşlanmaya ilişkin bir perspektif geliştiremediğinin de göstergesidir. Bunun yanı sıra, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlerin temel alanlarında yaşlanma başlığında, müfredat içinde, lisans ve lisansüstü düzeyde müstakil bir dersin yaygın biçimde kendine yer bulamaması da akademik de yaşlanma meselesine olan ilgisinin sınırlarını göstermektedir. Yaşlanmaya ilişkin yaygın bir akademik ilgiden söz edilemeyeceği gibi, sosyal bilimlerde yaş, ana metinlere ara bir değişken olarak katılmak suretiyle çalışılmaktadır.

Bu gözlemler, sosyo-politik alanda, kamu idaresi içinde, sivil toplum düzeyinde ve akademiye kişilere bağlı olarak gerçekleştirilen sınırlı sayıda girişimin görmezden geldiği anlamı taşımamalıdır. Tersine, eleştiriler, kişilere bağlı olarak gerçekleşen oldukça sınırlı sayıda çalışmanın ve girişimin daha da kıymetli olduğuna işaret etmektedir. "*Türkiye akademisinde, yaşlanma ve yaşlılık nasıl çalışılmaktadır?*" sorusu biraz da bu nedenle ilgiye muhtaçtır. Gözleme dayalı gerçekleştirilecek eleştirilerden ziyade, bulguya dayalı olarak gerçekleştirilecek öneriler, alanın dinamiklerinin anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Nitekim, yaşlanmayı ve yaşlılığı sorun odaklı olarak değerlendirmeyen girişimler önemli bir

gerçeği tespit etmektedir: Türkiye hızla yaşılanıyor. Türkiye’nin son 25 yıllık dönemi değerlendirildiğinde demografik dönüşümün çarpıcı hızı oldukça dikkat çekicidir. Son 25 yıl içinde yaşlıların toplum içindeki oranı hızla artmıştır. Bugün Türkiye, %8’i aşan 65 yaş üzeri nüfusuyla *yaşlı toplum* olarak sınıflanmaktadır (TÜİK 2017). Ekonomik gelişmesini sürdüren ve dünyada kırılğan 5’li olarak da tanımlanan grubun içinde yer alan, Meksika, Brezilya, Endonezya, Hindistan ve Türkiye, aynı zamanda dünyanın en hızlı yaşlanan toplumlarını oluşturmaktadırlar (Pruchno 2017). Yaşlanma bir sorun olmasa da, kırılğan ekonomik yapı içinde bir toplumun yaşlanması sorunludur. Nitekim, Türkiye’nin sorunu hızla yaşlanması değil, zenginleşmeden yaşlanmasıdır (Arun 2016). Demografik dönüşüm süreci içinde, yaşlanma ve yaşlılık meselesinin, Türkiye için riskleri ve olanaklarının veriye dayalı olarak tartışılması oldukça önemli olacaktır. Ulusal düzeyde, boylamsal araştırmaların verilerinin analiziyle, orta ve uzun dönemde sosyal politika gündemi oluşturmak mümkün olabilir. Aynı zamanda, eğitim ve araştırmaların da gündemine yaşlanma ve yaşlılık konularının nasıl dahil edilebileceğinin etraflıca düşünülmesi, tartışılması ve önerilerin zenginleştirilmesi, bilhassa yüksek öğrenim açısından önem arz etmektedir. Yaşlanma ve yaşlılık alanında çalışan insan kaynağının kalitesinin artırılması, uzmanların yetiştirilebilmesi, araştırmacılar arasında diyaloga dayalı bir platformun oluşturulabilmesi için nelerin yapılacağına da dikkatle değerlendirilmesi alanda belirli bir açılım sağlayacaktır.

Yukarıdaki arka plandan hareketle, bu yazıda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır; Türkiye’nin gündeminde yaşlanma meselesi nasıl yer almaktadır? Yaşlanma Türkiye’nin sosyopolitik gündeminde kendine nasıl yer bulabilir? Yaşlanma çalışmalarına ilişkin kapsayıcı bir gündemin temel bileşenleri nelerden oluşmalıdır?

Türkiye’de son altı yılda yaşlanma ve yaşlılık bağlamında gerçekleştirilen çalışmaların analiziyle mevcut durumunun tespit edilmesi bu yazının ana hedefidir. Mevcut durumun bilgisi, sadece temelde neye sahip olduğunu bize söylemekle kalmayacak, aynı zamanda bu temel üzerinden hareketle bulguya dayalı olarak bir gündem, strateji ve öngörü üretilmesine olanak tanıyabilecektir. Bu yazıda, öncelikle yaşlanma çalışmalarında mevcut durumun analizi gerçekleştirilmiştir. Ardından bu temel üzerine bir gündem önerisi inşa edilmektedir.

Yöntem

Kapsam ve Hedef

Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarında katılımcı bir gündem oluşturabilmek, araştırmacılara, sosyal politika geliştirenlere ve uygulayıcılara kapsayıcı bir perspektif sunabilmek amacıyla, alandaki mevcut durumun analiz edilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaçtan hareketle ve yukarıda belirtilen hedef doğrultusunda yaşlanma ve yaşlılık alanında son altı yıl içinde Türkiye üzerine yazılmış, Türkçe ve/veya İngilizce olarak yayımlanmış, sosyoloji, sosyal politika, sosyal hizmetler, mimarlık, iletişim, gerontoloji ve psikoloji olmak üzere sosyal bilimler alanındaki;

- i. bilimsel makalelerin
- ii. ulusal tez merkezinde yer alan yüksek lisans/doktora tez çalışmalarının
- iii. TÜBİTAK proje raporlarının
- iv. ulusal düzeyde gerçekleştirilmiş araştırmaların taraması yapılmıştır. Katalog taraması 2012 yılı Ocak ayından başlatılmış, 2017 yılı Aralık ayında sonlandırılmıştır. Katalog taraması sırasında aşağıdaki veri tabanları kullanılmıştır;
 - i. Web of Science
 - ii. Ulakbim ulusal veritabanı

- iii. Ulusal tez merkezi
- iv. TÜBİTAK destekli projeler veritabanı
- v. TÜİK kütüphanesi

Makaleler, Türkiye’de yayımlanmış ise, ulusal indekste yer alan dergilerdeki yayınları kapsamaktadır. Yurt dışında yayımlanan makalelerin ise *Web of Science* kapsamındaki dergilerde basılmış olanlarına bu katalog taramasında yer verilmiştir. Tez çalışmalarında ise, belirtilen yıllar arasında ulusal tez merkezindeki tüm çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmalar kapsamında yer alanlar ise, Türkiye genelinde gerçekleştirilmiş ve kamu kullanımına açık, basılı ya da elektronik olarak yayımlanmış raporlardan oluşmaktadır.

Veri inşası

Toplanan veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmektedir. İçerik analizi, metinden güvenilir bilimsel bir sonuç çıkarmak üzere sosyal bilimciler tarafından uzun zamandır kullanılan bir tekniktir. İşaretlerin sınıflanmasında, onların hangi yargıları içerdiğinin ortaya konmasında ve bu yargıların sistematik olarak değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Koçak & Arun 2006). İçeriğe ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçları görünür kılmak üzere kullanılan bir araştırma tekniğidir. O, metinde sunulan içeriğin tarafsız ve sistematik tanımının yapılmasını sağlar (Koçak & Arun 2006). Katalog taramasıyla elde edilen çalışmalar, iki ana aşamada veri tabanına kaydedilmiştir.

Veri inşası için izlenen prosedürün birinci aşamasında, taraması yapılarak değerlendirmeye dahil edilen tüm çalışmaların ilk okuması gerçekleştirilmiştir. İlk okumadan sonra değişkenler oluşturulmuştur. Değişkenlerin oluşturulmasının ardından, katalogda yer alan tüm çalışmalar tekrar değerlendirilmeye alınmıştır. İkinci değerlendirmede, değişkenlere ait kategoriler oluşturulmuştur. Veri inşasının ardından, tüm çalışmaların içeriklerine ait veriler SPSS programına kodlanmıştır. Değişkenler, mahiyetleri ve kategorileri aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1. Değişkenler ve kategoriler

Değişken	Açıklama	Kategoriler
Yayının türü	Çalışmanın türünü kapsamaktadır.	i. Makale; ii. Kitap; iii. Tez; iv. Rapor; v. Araştırma projesi
Yayının yılı	Çalışmanın yayımlandığı yılı göstermektedir.	2012 ile 2017 yılları arası.
Yayının ana teması	Çalışmanın odaklandığı ana temanın sınıflanmasıdır.	Ana temalar 24 alt başlıkta sınıflandırılmıştır (EK 1).
Anahtar kelimeler	Çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler olduğu gibi kodlanmıştır. Maksimum 6 anahtar kelime olacak kuralı uyarınca 6 anahtar kelime değişkeni oluşturulmuştur.	Her bir çalışmanın yazarı tarafından belirlenen anahtar kelimeler, belirlendiği sırada açık uçlu olarak değişkenler altında toplanmıştır.
Çalışmanın yöntemi	Çalışmanın yöntemi, üç ana yaklaşım dikkate alınarak kodlanmıştır. Daha sonra “derleme” kategorisi eklenmiştir.	i. Nicel; ii. Nitel; iii. Karma Teknik; iv. Derleme
Basıldığı mecra	Çalışmanın türüne uygun olarak basıldığı mecra.	Makaleler için dergi, kitaplar için yayın evi, tezler için üniversite, raporlar için kurum ve araştırma projeleri için destekleyen kurumdan oluşmaktadır.
Çalışmanın başlığı	Yazar(lar)ın sunduğu haliyle çalışmanın başlığı veri tabanına kaydedilmiştir.	Her bir çalışmaya ait özgün bir başlık bulunmaktadır.
Çalışmanın dili	Çalışmanın hangi dilde basıldığına işaret etmektedir.	i. Türkçe; ii. İngilizce
Çalışmanın yayımlandığı yer	Çalışmanın basıldığı/yayımlandığı konum dikkate alınarak kodlanmıştır.	i. Türkiye; ii. Türkiye dışı

Yazar sayısı	Çalışmanın kaç yazardan oluştuğunu gösterir.	1 - 10
Sorumlu yazarın alanı	Çalışmada belirtilen sorumlu yazarın çalıştığı disiplin dikkate alınmıştır. Sorumlu yazarın belirtilmediği durumlarda ilk yazar sorumlu yazar olarak kabul edilmiştir.	Yazarın alanı 40 farklı bölümden oluşmaktadır. Bunlar 11 ana disiplin altında yeniden kodlanmıştır.

Çalışmanın ana teması, tüm çalışmalar okunduktan sonra, başlık ve anahtar sözcüklerle içerik değerlendirmesinin uyumu neticesinde oluşturulmuştur. Bazı çalışmalarda birkaç tema işlenmiş olsa da, çalışmanın ana odağını oluşturan tema, ikinci okuma neticesinde belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler, ilgili çalışmanın yazar(lar)ının belirttiği gibi, hiç değiştirilmeden ve yeniden kodlanmadan veri setine açık uçlu olarak dahil edilmiştir. Bu değişken, analizlerde kelime bulutlarını oluşturmak için kullanılmıştır.

Çalışmanın yöntemi, dört başlıkta değerlendirilmiştir. Öncelikle, nicel, nitel ya da karma teknik (mixed-method) yaklaşımını benimseyen çalışmalar kodlanmıştır. Analize dahil edilen çalışmaların bir bölümünde bu tekniklerden herhangi birine rastlanmamıştır. Bu çalışmalar, hem yayımlandıkları dergiler tarafından hem de metin içinde kendilerini “*derleme*” olarak tanımlamaktadır. Neredeyse tamamı, literatürün analitik biçimde çözümlenmesinden ya da bir kavramsal/kuramsal tartışmayı zenginleştirmekten öte, alanda yayımlanmış çalışmaların bilgilerini özetlemekte ya da bulgularını aktarmaktadır.

Çalışmanın basıldığı mecra, türe uygun olarak yayımlandığı ortama işaret etmektedir. Makaleler için dergi, kitaplar için yayın evi, tezler için üniversite, raporlar için kurum ve araştırma projeleri için destekleyen kurumun bilgileri veri tabanına kaydedilmiştir. Bu bilgiler, verinin iç tutarlılık değerlendirmeleri sırasında kullanılmıştır.

Çalışmanın başlığı, yazar(lar)ın sunduğu haliyle veri tabanına kaydedilmiştir. Her bir çalışmaya ait özgün bir başlık bulunmaktadır. Başlık değişkeni ana temanın eksiksiz biçimde sınıflanması sırasında kullanılmıştır.

Çalışmanın dili ve yayımlandığı yer değişkenleri, çalışmaların nerede ve hangi dilde yayımlandıklarını tespit etmek üzere birlikte kullanılmaktadır. Bulgularda görülebileceği üzere, Türkiye’de yayımlanmış İngilizce makaleler de bulunmaktadır. Ancak tersi durum söz konusu değildir, yaşlanma alanında Türkiye dışında yayımlanmış Türkçe makaleler bulunmamaktadır.

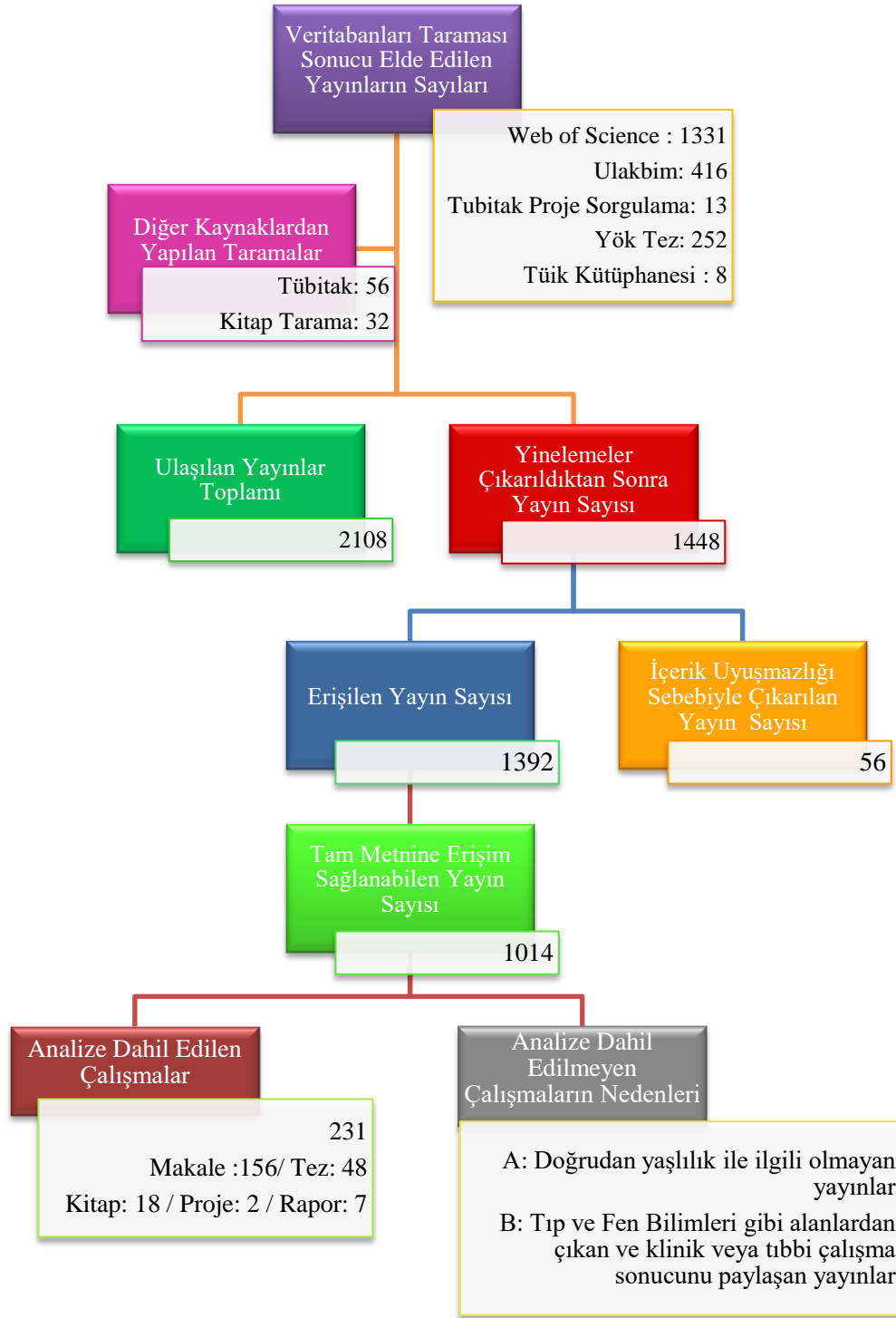
Son olarak yazar sayısı ve yazarların bağlı oldukları disiplinleri belirlemek üzere iki değişken oluşturulmuştur. Böylece bir çalışmanın kaç farklı yazar ya da disiplinden geldiği çözümlenmeye çalışılmaktadır. Disiplinler, aktörlerin hangi temaları nasıl çalıştıklarına dair ipuçları da sunmaktadır.

Türkiye’de Yaşlanma Çalışmalarının Genel Görünümü

Belirtilen zaman zarfında ve yukarıda işaret edilen kapsamda gerçekleştirilen taramalarda, ilk aşamada konu sınırlamasına gidilmemiştir. Aşağıdaki kapsayıcı ve genel anahtar sözcükler kullanılarak 2017 yılı Aralık ayında literatür taramaları tamamlanmıştır.

- i. Yaşlılık
- ii. Yaşlanma
- iii. Sosyal Bilimler
- vi. Aging
- v. Turkey
- vi. Social Sciences

Yukarıdaki arama kriterlerinin kullanımıyla, alanın genel görünümü, sınırları ve niceliksel büyüklüğü anlaşılabilir. Aşağıdaki grafik, yaşlanma alanının sınırlarının genel görünümünü sunmaktadır.

Grafik 1. 2012-2017 yılları arasında yaşlanma alanında yayımlanan çalışmaların görünümü

İlk aşamada, temel arama kriterleri kullanılarak toplamda 2108 yayına ulaşılmıştır. Toplam 2108 çalışmadan müteşekkil ana bir katalog oluşturulmuştur. Elde edilen ana katalog içinde kimi yayınlar tekrar etmektedir. Katalogda, yinelenen yayınların çıkarılmasından sonra 1448

yayın kalmıştır. İkinci aşamada, 1448 yayının başlıkları incelenmiştir. Toplam 56 yayın içerik uyumsuzluğu nedeniyle kapsam dışında tutulmuştur. İkinci aşamada kapsam dışında tutulan yayınlar, “şarabın yaşlanması”, “ağacın yaşlanması”, “hücre yaşlanması”, “tohumun yaşlanması”, “duvarın yaşlanması” gibi, sosyal bilimler alanıyla ilgisiz sayılabilecek konulardan oluşmaktadır. İkinci aşamanın sonucunda, 1392 yayına ulaşılmıştır. Sonraki aşamada, elde edilen 1392 yayının tam metinleri için yeniden sorgulama gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 1014 yayının tam metnine erişim sağlanabilmiştir. Erişim sağlanamayan yayınların büyük bir kısmı sadece çevrim içinde yayımlanmıştır. Bunların çevrim içinde sundukları içerikleri ulaşılmaz haldedir. Bu grupta yer alan yayınların büyük bir kısmı, hakemli dergiler dışındaki mecralarda basılmış ve yayımcısı ya da kaynağı tespit edilemeyen çalışmalardan oluşmaktadır. Dördüncü ve son aşamada, tam metnine çevrim içinde ya da basılı olarak erişim sağlanan, 1014 yayından meydana gelen bir katalog oluşturulmuştur. Fen bilimleri, mühendislik ve tıp alanlarındaki yayınlar kapsam dışı tutulmuştur. Sonuç olarak, yukarıda belirtilen çerçevede taramalar sonucunda, 2012 ve 2017 yılları arasında, sosyal bilimler alanında 231 yayın elde edilmektedir. Makale, tez, rapor ve kitap olmak üzere erişilen 231 yayın, bu çalışmanın odağında değerlendirilen yayınlardır.

Son altı yıl zarfında yayımlanmış, sosyal bilimler alanındaki yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarını kapsayacak biçimde gerçekleştirilen katalog taraması, üç ana soruya yanıt vermek üzere değerlendirilmektedir;

- a. Türkiye akademisinde yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının genel görünümü ve mevcut durumu nedir?
- b. Yakın gelecek için sıcak tartışma konuları neler olabilir?
- c. Gelecek yıllarda yaşlılık ve yaşlanma çalışmaları,
 - i. yükseköğrenim,
 - ii. araştırma ve
 - iii. sosyal politika gündemine nasıl dahil edilebilir?

Bu sorulara yanıt vermek üzere, aşağıda öncelikle yayınların, yayın türüne ve yıllara göre dağılımları başlıklarında temel özellikleri incelenmektedir. Böylece alanın sınırları ve içindeki yayınların temel özellikleri anlaşılabilir.

Yayınlara özellikleri

Türkiye’de yaşlanma alanında son altı yıl zarfında yayımlanmış tüm çalışmalar, makale, kitap, tez, rapor ve TÜBİTAK tarafından desteklenmiş ulusal çaptaki projelerden oluşmaktadır. Yayınların türü ve niceliksel dağılımı, alanda hâkim olan genel eğilimi de sergilemesi bakımından önemlidir.

Tablo 2. Yaşlanma ve yaşlılık alanındaki yayınların yayın türüne göre dağılımı

Yayın Türü	Sayı	Yüzde (%)
Makale	156	67,5
Kitap	18	7,8
Rapor	7	3,0
Tez	48	20,8
Proje	2	0,9
Toplam	231	100

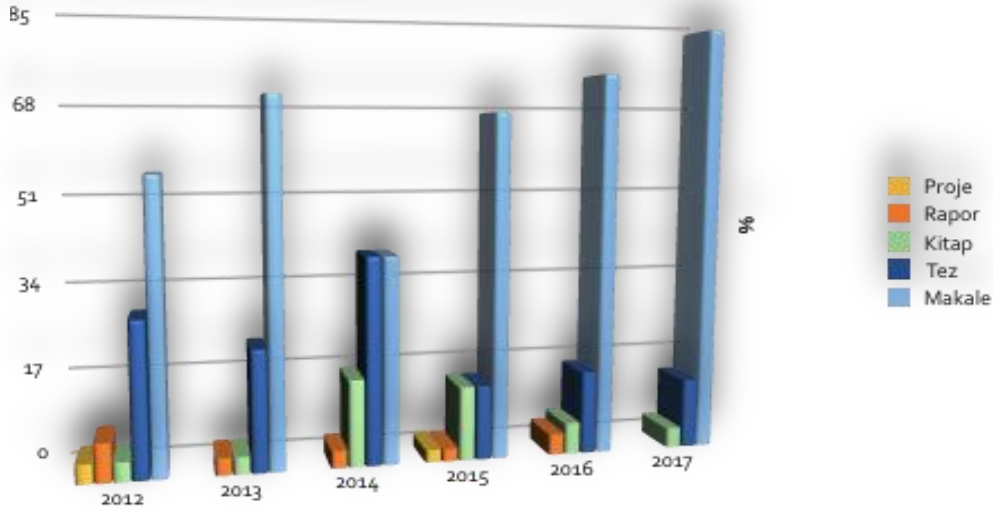
Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık alanında yayımlanmış çalışmaların büyük çoğunluğu (%67,5’i) makalelerden oluşmaktadır. İkinci sırada ise tez çalışmaları yer almaktadır (%20,8). Kitap ve araştırma raporları ise oldukça sınırlıdır. Kitaplar tüm yayınlar içinde %7,8 ve raporlar ise

%3'lük bir orana karşılık gelmektedir. Öte yandan, TÜBİTAK tarafından desteklenmiş iki proje çalışması bulunmaktadır.

Tablo 3. Yaşlanma ve yaşlılık alanındaki yayınların yıllara göre dağılımı

Yayın Yılı	Sayı	Yüzde (%)
2012	27	11,7
2013	30	13,0
2014	30	13,0
2015	42	18,2
2016	50	21,6
2017	52	22,5
Toplam	231	100

Alandaki tüm çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde, niceliksel olarak bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Toplamda 231 çalışmanın %11,7'si 2012 yılında yayımlanmıştır. Bu oran, 2013 ve 2014 yıllarında dramatik bir değişim göstermemiştir. Ne var ki, 2015 yılından itibaren, önce %18,2'ye yükselmiş ve sonrasındaki iki yılda ise %20'leri aşmıştır. Beş yıl öncesiyle kıyaslandığında, 2017 yılı itibarıyla, yaşlanma ve yaşlılık alanındaki çalışmalar yaklaşık 2 katına çıkmıştır. Niceliksel olarak beş yılda gerçekleşen artışın arka planının incelenmesi önemlidir.

Grafik 2. Yıllara göre yayın türlerinin dağılımı

Yıllar itibarıyla yayın türlerinin dağılımı, alandaki hâkim türlerin nasıl bir seyir izlediğini de göstermektedir. Makale sayılarında, 2012 yılından 2013 yılına geçişte bir artış olsa da, 2014 yılında neredeyse yarı yarıya azalma dikkat çekicidir. Son üç yıl süresinde ise, makalelerde doğrusal bir artış görülebilir. Benzer biçimde doğrusal artış eğilimi diğer türlerde görülmez. Makalelerden sonra, en fazla sayıda yayımlanan tezlerde ise, yıllar itibarıyla dalgalanmalar izlenmektedir; 2012 yılından başlayarak azalan oranlar, 2014 yılında neredeyse iki kat artmıştır. Tezlerin sayısında daha sonraki yıllarda ise yarı yarıya azalarak devam eden bir eğilim görülmektedir. Benzer bir dalgalanma eğilimi, kitap ve rapor sayıları için de geçerlidir. Tüm bu farklılaşan eğilimler içinde, makale sayılarında her ne kadar son üç yılda bir artış yaşanmış olsa da, genel hatlarıyla bakıldığında, Türkiye'de yaşlanma ve yaşlılık alanındaki literatürün henüz niceliksel olarak stabil bir konuma ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çalışmaların

niceliksel durumunun yanında, alanın dinamiklerinin anlaşılabilmesi için, tematik olarak nasıl bir eğilim gösterdiğinin de incelenmesi yararlı olacaktır. Aşağıda yaşlanma ve yaşlılık alanında gerçekleştirilen çalışmaların temel konuları itibarıyla neleri kapsadığına yer verilmektedir.

Temalar

Alandaki yayınların temaları itibarıyla dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Çalışmanın teması, çalışma başlığı içinde yer alan kelimelere, anahtar sözcüklere ve metin içeriklerine bakılarak oluşturulmuştur. Açık uçlu olarak oluşturulan temalar, tarama tamamlandıktan sonra yeniden kodlanmıştır.

Tablo 4. Yaşlanma ve Yaşlılık Alanındaki Yayınların Tematik Dağılımı

Tema	Sayı	Yüzde
Toplumsal Yaşlanma ve Demografi	22	9.5
Bakım	19	8.2
Emeklilik ve Sosyal Güvenlik	19	8.2
Yaşlılık Algısı	17	7.4
Sosyal Politika	16	6.9
Yaşam Kalitesi	14	6.1
Tasarım	13	5.6
Kuşaklararası İlişkiler ve Sosyal Destek	13	5.6
Depresyon	10	4.3
Sağlık Hizmetleri	10	4.3
Aktif yaşlanma / fiziksel aktivite	10	4.3
Ayrımcılık	9	3.9
Medya ve Sanat	8	3.5
Yaşam Memnuniyeti / Yaşam Doyumu	7	3.0
Din	7	3.0
Kırsal Yaşlanma	6	2.6
Eğitim	6	2.6
İstismar ve İhmal	5	2.2
Toplumsal Cinsiyet	4	1.7
Yoksulluk	4	1.7
Göç	4	1.7
Demans / Alzheimer	4	1.7
Kent	3	1.3
Yerinde Yaşlanma	1	.4
Toplam	231	100.0

Yaşlanma ve yaşlılık alanında en fazla çalışılan temaların başında toplumsal yaşlanma ve demografi gelmektedir. Tüm yayınların %9,5’i toplumsal yaşlanma ve demografi teması altında toplanmıştır. Bunu izleyen sonraki iki tema ise sırasıyla bakım, emeklilik ve sosyal güvenliktir. Yaşlılık algısı ve sosyal politika başlıkları da en çok çalışılan ilk beş tema arasındadır. Öte yandan yaşlanma ve yaşlılık alanında en az çalışılan temalar ise sırasıyla, yoksulluk, göç, demans/Alzheimer, kent ve yerinde yaşlanma başlıklarıdır.

Aşağıdaki tema bulutu, hangi meselelerin ağırlıklı olarak çalışmalarda yer bulunduğunu göstermektedir. Alanda hangi temaların daha az hangilerinin daha fazla çalışıldığı, alanın mahiyetini göstermesi bakımından kritiktir. Toplumsal cinsiyet ve yoksulluk gibi sosyal bilimlerdeki ana çalışma konularından ikisinin, yaşlanma bağlamında bugüne değin dört çalışmanın ana konusunu oluşturması; yerinde yaşlanma gibi son 10 yıl zarfında batı literatüründe hayli tartışılan bir kavramın ancak bir çalışmanın ana konusunu oluşturması, alanın sınırlarının nereye

dayandığını da göstermektedir. Ayrıca, demans ve Alzheimer gibi toplumsal yaşamı derinden sarsan bir meselenin, sosyal bilimler/sosyal bilimciler tarafından dikkate değer bir çalışma başlığı olarak görülmemesi, alanda hiyerarşik olarak sıralanan diğer disiplinlerin etkisini de göstermektedir. Nitekim, demans/Alzheimer gibi başlıklar basitçe tıbbın ve klinik çalışmaların odağında olamayacak düzeyde, gündelik yaşamda sarsıcı sosyal etkileri olan meselelerdir. Sosyal bilimler, yaşlılık ve yaşlanmayı hangi biçimlerde kendine konu etmektedir? Hangi temalar sosyal bilimcilerin çalışması gereken hangileri ise uzak durulması gereken konular olarak değerlendirilmektedir? Sosyal bilimlerin sınırı, yaşlanma ve yaşlılık söz konusu edildiğinde nereye kadar uzanmaktadır? Elde edilen bulgular ışığında, bu gibi soruların yanıtlarının mutlak suretle detaylı olarak çalışılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yıllar itibarıyla hangi konuların nispeten daha fazla ele alındığı aşağıdaki tablodan okunabilir. Alanda temalara ilişkin ilgi düzeyi niceliksel olarak yıllar itibarıyla değişmektedir.

Tablo 5. Yaşlanma ve Yaşlılık Alanında Yıllar İtibarıyla En Sık Çalışılan Temalar

2012			2013		
Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)	Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)
Emeklilik ve Sosyal Güvenlik	5	19,2	Bakım	3	10,0
Bakım	4	15,4	Toplumsal Yaşlanma- Demografi	3	10,0
Depresyon	2	7,7	Yaşam Kalitesi	3	10,0
Sağlık Hizmetleri	2	7,7	Kuşaklararası İlişkiler ve Sosyal Destek	3	10,0
Toplumsal Cinsiyet	2	7,7	Sağlık Hizmetleri	3	10,0
2014			2015		
Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)	Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)
Emeklilik ve Sosyal Güvenlik	4	13,3	Yaşlılık Algısı	5	11,9
Toplumsal Yaşlanma- Demografi	3	10,0	Yaşam Kalitesi	4	9,5
Kuşaklararası İlişkiler ve Sosyal Destek	3	10,0	Sosyal Politika	4	9,5
Tasarım	2	6,7	Aktif yaşlanma-Fiziksel aktivite	4	9,5
Sağlık Hizmetleri	2	6,7	Bakım	2	4,8
2016			2017		
Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)	Ana Temalar	Frekans	Yüzde (%)
Bakım	6	12,0	Toplumsal Yaşlanma- Demografi	5	9,8
Toplumsal Yaşlanma- Demografi	5	10,0	Tasarım	5	9,8
Sosyal Politika	4	8,0	Yaşlılık Algısı	4	7,8
Ayrımcılık	4	8,0	Bakım	3	5,9
Emeklilik ve Sosyal Güvenlik	3	6,0	Emeklilik ve Sosyal Güvenlik	3	5,9

Yaşlanma ve yaşlılık alanında çalışılan konuların yıllar itibarıyla izlediği yörüngedeki dönüşümler oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, 2012 yılında en çok çalışılan ilk beş konudan

Grafik 3. Yayınların Temaları-Tema Bulutu

birisi olan depresyon, sonraki beş yıl içinde kendine yer bulamamıştır. Sağlık hizmetleri konusu ise, 2012 ile 2014 yılları arasında en sık çalışılan konulardan birisiyken, son üç yıl zarfında bu özelliğini kaybetmiştir. Dağılımdaki dalgalanma dikkate alındığında, yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarında, yıllar itibarıyla yaygın düzeyde tematik olarak izlenen bir hattın olmadığı anlaşılmaktadır. Temalar, yıllar itibarıyla belirli bir bütünlüğü sağlayacak biçimde ele alınmaktadır. Öte yandan, bir yıl içinde alanda hiç ele alınmayan temalar nelerdir? Kırsal yaşlanma, yoksulluk, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet, yerinde yaşlanma, göç ve kent çalışmaları, bazı yıllarda hiç çalışılmayan konular arasında yer almaktadır.

Tablo 6. Yaşlanma ve Yaşlılık Alanında Yıllar İtibarıyla Hiç Çalışılmayan Temalar

2012	2013
Ana Temalar Kırsal Yaşlanma Ayrımcılık Göç Medya İstismar-İhmal	Ana Temalar Yaşam Memnuniyeti Depresyon Kırsal Yaşlanma Göç Aktif Yaşlanma
2014	2015
Ana Temalar Toplumsal Cinsiyet Göç Kent Çalışmaları Demans-Alzheimer Yerinde Yaşlanma	Ana Temalar Yerinde Yaşlanma Yoksulluk Toplumsal Cinsiyet Din Kuşaklararası İlişkiler
2016	2017
Ana Temalar Sağlık Hizmetleri Yoksulluk Kent Çalışmaları Yerinde Yaşlanma Göç	Ana Temalar Sağlık Hizmetleri Yoksulluk Ayrımcılık Toplumsal Cinsiyet Din

Ayrımcılık, yoksulluk, yerinde yaşlanma, toplumsal cinsiyet, göç, kırsal yaşlanma ve kent çalışmaları gibi uluslararası yaşlanma literatüründe sıkça ele alınan temalar, Türkiye’de araştırmacılar tarafından aynı ilgiyle çalışılmamıştır. Örneğin 2014, 2015 ve 2017 yıllarında yaşlanma bağlamında toplumsal cinsiyet hiç çalışılmamıştır. Son üç yıl içinde yoksulluk, hiç değerlendirilmemiştir. En çok çalışılan konular kadar, hiç çalışılmayan başlıklar da, alanın nasıl organize olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Araştırmacılar, bilhassa lisansüstü çalışmalarını gerçekleştiren araştırmacılar, yaşlanma alanında hangi noktaya odaklanmalıdırlar sorusunun yanıtları yukarıdaki bulgularda net biçimde görülebilir.

Yöntem, Yayın Dili ve Konum

Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık alanında yer alan çalışmaların yöntemi, yayın dili ve yayımlandığı mecra (yurt içi ya da yurt dışı) incelenmeye değer başlıkları oluşturmaktadır. Bu bölümde, öncelikle çalışmaların yöntemsel olarak hangi eğilimi gösterdiği incelenmiştir. Yayınların yöntemi, alandaki hâkim eğilimin de ne olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıdaki tabloda yıllar itibarıyla yayınların hangi yöntemi kullandığı sergilenmektedir.

Tablo 7. Yıllar İtibarıyla Yaşlanma ve Yaşlılık Alanındaki Yayınların Yöntemi

Yıllar	Yöntem				Toplam
	Nicel	Nitel	Karma Teknik	Derleme	
2012	13	1	3	10	27
	48.1%	3.7%	11.1%	37.0%	100.0%
2013	15	5	0	10	30
	50.0%	16.7%	0.0%	33.3%	100.0%
2014	13	2	0	15	30
	43.3%	6.7%	0.0%	50.0%	100.0%
2015	20	3	1	18	42
	47.6%	7.1%	2.4%	42.9%	100.0%
2016	23	8	0	19	50
	46.0%	16.0%	0.0%	38.0%	100.0%
2017	23	6	4	19	52
	44.2%	11.5%	7.7%	36.5%	100.0%
Toplam	107	25	8	91	231
	46.3%	10.8%	3.5%	39.4%	100.0%

Alandaki çalışmalarda, temel metodolojik yönelim nicel tekniklerle sınırlıdır. Çalışmaların içerikleri değerlendirildiğinde, veri toplama tekniği ve analiz tekniği itibarıyla pozitifizmin, yıllar itibarıyla en sık kullanılan yöntemsel yaklaşım olduğu dikkat çekmektedir. Bu yayınlarda genel olarak anket tekniği kullanılarak toplanmış nicel verilerin istatistiki analizlerinin yapıldığı görülmektedir. Diğer yandan, nitel çalışmaların oranı ise %10'lar düzeyindedir. Yıllar itibarıyla stabil bir eğilim göstermese de, mülakat ve odak grup teknikleriyle toplanmış verilerin analizlerine dayanan çalışmalar da bulunur. Ancak hem nitel hem de nicel tekniklerin bir arada kullanıldığı, *mixed-method* yaklaşımıyla gerçekleştirilmiş çalışmaların sayısı oldukça azdır. Zaman ve bütçe açısından değerlendirildiğinde gerçekleştirmesi hayli zahmetli olan, üst düzey bir deneyim, donanımlı bir ekip ve kolektif çalışma alışkanlığı gerektiren *mixed-method* yaklaşımı, uluslararası literatürde de benzer olarak sıkça kullanılmamaktadır. Öte yandan, *derleme* çalışmalarının ise Türkiye literatüründe nicel yaklaşımdan sonra yayınlarda en fazla benimsenen eğilim olduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar, araştırmaya dayalı olarak elde edilmiş verilerin sunumunu ve tartışmalarını içermemektedir. Literatürün kavrayışçı ve analitik biçimde çözümlenmesinden ziyade genellikle en popüler çalışmaların bulgularının derlendiği, eklektik yazılardan oluşmaktadır.

Tablo 8. Yıllar İtibarıyla Yaşlanma ve Yaşlılık Alanındaki Yayınların Dili

Yıllar	Dil		Toplam
	Türkçe	İngilizce	
2012	23	4	27
	85.2%	14.8%	100.0%
2013	19	11	30
	63.3%	36.7%	100.0%
2014	26	4	30
	86.7%	13.3%	100.0%
2015	34	8	42
	81.0%	19.0%	100.0%
2016	40	10	50
	80.0%	20.0%	100.0%
2017	42	10	52
	80.8%	19.2%	100.0%
Toplam	184	47	231
	79.7%	20.3%	100.0%

Alandaki yayınların hâkim olarak kullandığı yayın dili Türkçedir. Yıllar itibarıyla bakıldığında, 2013 yılı hariç, tüm yıllardaki yayınlar %80’ler düzeyinde Türkçe olarak yazılmıştır. İngilizce yayınların oranı ise %20’ler civarındadır. Alandaki kitapların ve tezlerin, ikisi dışında tamamı Türkçe; projelerin tamamı Türkçe; raporların yarısı (üç tanesi) Türkçe ve makalelerin ise dörtte üçü (117 tanesi) Türkçe yazılmıştır.

Öte yandan, sadece yayın dili, gerçekleştirilen çalışmanın konumunu belirlemez. Türkiye’de İngilizce olarak basılan yayınlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu tabloya bakılarak, ilgili yayının dilinin İngilizce olmasından hareketle onun yurt dışı kaynaklı bir yayın olduğu da söylenemez. Aşağıdaki tabloda, yayınların konumu sunulmaktadır.

Tablo 9. Yıllar İtibarıyla Yaşlanma ve Yaşlılık Alanındaki Yayınların Konumu

Yıllar	Konum		Toplam
	Türkiye	Türkiye dışı	
2012	24	3	27
	88.9%	11.1%	100.0%
2013	25	5	30
	83.3%	16.7%	100.0%
2014	27	3	30
	90.0%	10.0%	100.0%
2015	38	4	42
	90.5%	9.5%	100.0%
2016	46	4	50
	92.0%	8.0%	100.0%
2017	45	7	52
	86.5%	13.5%	100.0%
Toplam	205	26	231
	88.7%	11.3%	100.0%

Alandaki çalışmaların beşte biri İngilizce basılmış olsa da, ancak onda biri yurt dışında yayımlanmıştır. Araştırmacılar, Türkiye kaynaklı dergilerde de İngilizce yayın yapmaktadırlar. Ancak, Türkiye dışında indeksli dergilerde yer alan İngilizce yayınların sayısının oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu bakımdan yayınların konumu, Türkiye’deki yaşlanma ve yaşlılık alanında gerçekleştirilen çalışmaların ne kadar sınırlı düzeyde uluslararası literatürde dolaşıma girebildiğini göstermektedir.

Yazarların Özellikleri

Yaşlanma ve yaşlılık alanındaki çalışmaların yazarlarının faaliyet gösterdikleri alan ve buldukları disiplin, çalışmanın ana yönelimini gösteren bir başka özelliktir. Bunun yanında, çalışmaların kaç yazardan oluştuğu da bizlere, alandaki aktörlerin bilgi üretimine ilişkin düzeyini göstermesi bakımından kıymetli bilgiler sunmaktadır. Aşağıdaki tabloda öncelikle, çalışmanın sorumlu yazarının bağlı olduğu disiplin ve sonrasında ise yayınlardaki ortalama yazar sayısı sunulmaktadır.

Tablo 10. Yaşlanma ve Yaşlılık Alanında Yayın Yapan Yazarların Bağlı Buldukları Disiplin

Disiplin	Frekans	Yüzde (%)
Sağlık Bilimleri	46	19.9
Sosyoloji	37	16.0
Gerontoloji	25	10.8
Sosyal Hizmet	21	9.1
Psikoloji	19	8.2

Çalışma Ekonomisi	15	6.5
Aile Ekonomisi	12	5.2
Mimarlık	10	4.3
İlahiyat	8	3.5
Diğer (İktisat, Hukuk, İletişim, Turizm, İstatistik vb.)	38	16.5
Toplam	231	100.0

Alanda gerçekleştirilen çalışmaların sorumlu yazarlarının bağlı oldukları disiplin incelendiğinde en fazla sağlık bilimleri alanından çalışmanın gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Aladaki tüm çalışmaların beşte birinin sorumlu yazarı sağlık bilimlerine bağlı bölümlerde faaliyet göstermektedir. Sağlık bilimlerinde çalışanların yaşlanma bağlamında sosyal bilimler alanına duyduğu ilgi dikkat çekici olduğu kadar, bu bulgu sağlık alanının sınırlarının hangi hat üzerinden sosyal bilimlerin içine uzandığını göstermesi bakımından önemlidir. Yaşlanma alanında en fazla yayın üreten disiplinlerden diğer biri ise sosyolojidir. Tüm yayınların %16'sının yazarı sosyoloji disiplinine mensuptur. Ancak üçüncü sırada gerontoloji bölümü kendisine yer bulmaktadır ve tüm yayınların onda birini gerontoloji disiplinine mensup araştırmacılar gerçekleştirmişlerdir. Diğer disiplinler ise sosyal hizmet, psikoloji, çalışma ekonomisi, aile ekonomisi, mimarlık ve ilahiyat olarak devam etmektedir. Yayın sayısı dört ve daha az olan disiplinler ise, “diğer” başlığı altında toplanmıştır. Bu kategoride iktisat, hukuk, iletişim, istatistik ve turizm gibi yaşlanma meselesine önemli katkı sunabilecek diğer alanlar sıralanmaktadır.

Tablo 11. Yaşlanma ve yaşlılık alanındaki yayınların yazar sayıları

Yazar sayısı	Frekans	Yüzde
1	126	54.5
2	67	29.0
3	17	7.4
4	10	4.3
5	2	.9
6	1	.4
7	2	.9
10	6	2.6
Total	231	100.0

Alandaki çalışmaların yarıdan fazlasının (%54,5) tek yazarlı çalışmalardan oluştuğu dikkat çekmektedir. Her üç çalışmadan birisi ise iki yazarlıdır. Üç ve daha fazla yazarlı olan yayınları oranı %16,5'tir. Minimum 1 ve maksimum 10 yazardan oluşan tüm çalışmaların ortalama yazar sayısı 1,9'dur.

Alanın Temel Dinamikleri ve Ana Aktörleri

Yukarıdaki bulgular Türkiye'deki yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının içeriğini betimsel olarak gözler önüne sermektedir. Ne var ki, başlarken ele alınan ana sorulardan birisi “*Türkiye akademisinde, yaşlanma ve yaşlılık nasıl çalışılmaktadır?*” sorusu hâlâ ilgiye muhtaçtır. Nitekim, alanın temel olarak belirli bir perspektiften yoksun olduğuna, sosyal bilimlerin Türkiye'nin yaşadığı demografik dönüşüm sürecine ve dönüşümün toplumsal yaşam içindeki etkilerine henüz belirli bir ilgi geliştiremediğine dair ipuçları, bulgular içinde görünmektedir. Alanın temel dinamikleri ve ana aktörleri bir araya geldiğinde oluşan sosyo-politik uzam, mütakabiliyet analiziyle aşağıda sunulmaktadır. Mütakabiliyet analizi, iki boyutlu bir uzamda, alanın kültürel atmosferini de gözler önüne sermektedir (kategorilerin açıklamaları EK1'de yer almaktadır).

Grafik 4. Türkiye’de yaşlanma çalışmalarının güzergâhı (çoklu müttekabiliyet analizi)

Türkiye’de yaşlanma çalışmalarının *güzergahlar demeti* (Bourdieu, 2015) yukarıdaki grafikte sergilenmektedir. Grafikte, çalışmanın türü, çalışmayı gerçekleştiren yazarın bağlı olduğu disiplin, çalışmanın dili, yöntemi, yayımlandığı yer/konum (yurt içinde ya da dışında) ve çalışmanın ana temalarının arasındaki ilişkilerin biçimi, birbirleriyle temas ettikleri uzam, hasılı yaşlanma çalışmaları alanının topoğrafyası, mütekabiliyet analizi ile değerlendirilmektedir. Bu teknikle kategorilerin karşılaşmaları ilişkisel olarak tanımlanmaya çalışılır. Temelde analiz sırasında, çok sayıdaki frekans tablosundaki satır ve sütunların iki boyutlu bir alanda karşılıklılık ilkesine dayalı olarak birbiriyle eşleşmesi gerçekleştirilir. Yukarıdaki haritanın hazırlanması için önce değişkenlerin göreceli frekansları ve marjinal oranları hesaplanır. Daha sonra her bir kategori arasındaki uzaklık hesaplanarak, noktalar iki boyutlu bir alanda birbirlerine göre konumlandırılır. Mütekabiliyet analizi, tümevarım yöntemini esas alarak, karşılaşmaların oluşturduğu alandaki derin yapıyı ortaya koymaya çalışır (Clausen 1998).

Türkiye’de yaşlanma çalışmalarının alanı, bir *mümkünler alanıdır* (Bourdieu 2015); kurumsallaşmış aktörlerin rasyonel olarak belirlediği (çalışma konuları, yöntem ya da konum gibi) akademik eğilimlerden ziyade, spontane etkilerin neticesinde oluşması muhtemel girişimlerden müteşekkildir. İlişkilerin yönü, disiplin bağlamında değerlendirildiğinde, hangi aktörlerin, hangi konuyu, nasıl ele aldığı, alanın konumlanışı hakkında kavrayış sunmaktadır. Disiplinlerin nerede karşılaştığı, karşılaşmalar sonucundaki etkiler üzerinden kendisini gösterir. Başka bir açıdan, ana temaların hangi yöntemle çalışıldığı disiplinin yapısından, o disipline mensup aktörün akademik sermayesinden de bağımsız, müstakil bir konumlanış sergilemez. Dolayısıyla alanın topoğrafyasında, aktörlerin akademik sermayelerinin de hacmi çalışmanın hangi yöntemle gerçekleştirildiği ve nerede yayımlandığını belirler. Bu bakımdan, konumlar istatistiki olarak bağımsız olamaz; aktörlerin yatkınlıkları, pratiklerini; pratikler ise alandaki çalışılan konuların mahiyetini (yayımlandığı konum, dil, yöntem gibi) belirler. Mütekabiliyet analizi, böylece, disiplinlerin karşılaşmalarını, hâkimiyetlerindeki konuları/ana temaları, yöntem mensubiyetlerini, ilintili oldukları akademik ağları, kısacası Türkiye’deki yaşlanma çalışmalarının güzergâhını gözler önüne sermektedir.

Yaşlanma çalışmaları alanı, dikey ekseninde öncelikle dil ile ikiye ayrılmaktadır; sağ tarafta Türkçe sol tarafta ise İngilizce yayımlanan çalışmalar konumlanır. Sonrasında alan, yatay ekseninde, tür ile ikiye ayrılır; bunlar, altta makale, tez ve projelerin temsil edildiği ve üstte rapor ve kitapların konumlandığı alt alanlardır. Dikey eksenin dil ile ayrışan konumlanışı, çalışmanın basıldığı yeri de, yurt içi ya da yurt dışında olmak üzere, belirler. Grafikte sağ üst köşede konumlanan, bu bakımdan diğer türlerden ayrılan kitap çalışmaları, bu türün niceliksel olarak sınırlılığını gösterdiği gibi, kitapların Türkçe basıldığına işaret etmektedir. Kitaplara en yakın çalışma konuları/ana temalar toplumsal yaşlanma ve sosyal politikadır. Yöntemsel olarak, kitapların derlemelerle ilişkisi, araştırmaya dayalı kitap çalışmalarının sınırlılığını gösterir. Derleme çalışmalarının eklektik muhteviyatı düşünüldüğünde, kitapların içerikleri keşfedici olmaktan öte, nakledicidir. Kuramlar ya da yurt içinde/dışında yayımlanmış raporların bulguları ithal edilerek, alanda dolaşıma sokulur. Sosyal hizmet ve çalışma ekonomisi disiplinleriyle birlikte, gerontolojinin de kitap çalışmalarının konumuna yakın durması, alanda disiplinlerin yöntemsel olarak hangi yönelimle aşılandığını ortaya koymaktadır. Derlemeler, belirli bir takım kuramların ithal edilerek Türkiye yaşlanma çalışmaları alanında dolaşıma sokulmasını sağlayabilir. Ancak uzun vadede böylesi bir aşılama eğilimi, belirli bir disiplinin, örneğin gerontolojinin, basitçe nakledici bir gelenekten müteşekkil olması riskini de taşır. Kitap çalışmaları özelinde, hâkim yöntemin, içeriğin ve bunlara mukabil disiplinlerin ilişkisel konumlanışıyla, Türkiye yaşlanma alanındaki akademik çalışmalar, eğitim olanakları ve sosyal politika bağlamında gelecek için riskli eğilimlerin neler olduğu da anlaşılır olmaktadır.

Öte yandan grafikte sağ alt köşede, “diğer” kategorisinde bulunan disiplinlerden itibaren yukarıdan aşağıya doğru başlayan bir yörüngede, sosyoloji, mimarlık ve psikoloji konumlanmaktadır. Disiplinlerin bir arada duruşu, bu alt alandaki kolektif bir güzergâhın varlığına işaret etmektedir. Bu kolektif güzergâh içinde sosyoloji ve mimarlık gibi başlıca iki disiplin, bir iş birliği fraksiyonu oluşturur. İşbirliği fraksiyonu etrafında, öncelikle soldan başlayarak sağa doğru makale, tez ve sonrasında projelerle domine edilen alt alanda, kuşaklararası ilişkiler ve sosyal destek, yaşlılık algısı, kırsal yaşlanma, yerinde yaşlanma, aktif yaşlanma ve son olarak tasarım temalı çalışmalar bir yay oluşturur. Bu kolektif güzergâh, akademide sıkça dile getirilen ancak bir türlü somutlaştırılmayan disiplinler arası yaklaşımın, Türkiye içinde gerçekleştirilecek çalışmalarda nasıl mümkün olacağına ilişkin iyi bir örnek, bir *mümkünler alanıdır*.

Yatay eksenin böldüğü diğer bir alt alan, grafikte sol alt köşede görülen, sağlık bilimleri ve aile ekonomisi gibi iki disiplinin konumlandığı bölgedir. Bu alt alanda ilişkilerin seyrinin savruk olduğu dikkat çekmektedir. Depresyon çalışmaları psikolojiye doğru savrulurken, aile ekonomisi bakım konulu çalışmaları kendine doğru çekmektedir. Öte yandan, sağlık bilimleri etrafında, göç ve yaşlanma, yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti ve toplumsal cinsiyet temalı çalışmalar bir hat oluştururlar. Bu çalışmalar, nicel veri toplama teknikleriyle yakın temas halindedir. Sağlık bilimlerinin kendine yakın duran tematik alanlarla, hastalık-sağlık karşıtlığı içinde argümanları tedavüle sokması, ana çalışma konularının/temaların hangi yönetsel çerçevede ele alındığını da göstermektedir. Neden-sonuç ilişkisi içinde, pozitivist yaklaşımın geliştirdiği dikotomik bakış, makalelerin içeriklerinde net biçimde izlenmektedir. Nitekim sağlık bilimlerinin bu konumlanışıyla üretilen makaleler, tıbbın etkinliğinin hangi disiplin üzerinde sosyal bilimler alanına sirayet ettiğini göstermesi bakımından da kritiktir. Hastalık-sağlık kombinasyonu ile üretilen makalelerdeki dikotomik bakış, sosyal bilimler alanına dahil olma mücadelesinin biçimini göstermesinin yanında, son 10-15 yılın girişimiyle akademiye dahil olan bir alt alanın, sağlık bilimlerinin, pratikteki var oluş iyeliğidir. Sağlık hakkında toplumsal genel geçer bilginin olduğu kadar, onun bilimsel bilgisinin de bu biçimde müdahil olması, sağlığın disiplinler olarak, hekim-hemşire-hasta odağındaki hiyerarşik konumlanışının mirasını yaşlanma çalışmaları alanına taşıma riskini barındırmaktadır.

Son olarak mütakabiliyet analizi sonucu elde edilen grafiğin sol üst köşesinde konumlanan alan, daha önce de dile getirildiği üzere, dil ile ikiye ayrılmış bir eğilimin ürünüdür. Burada, uluslararası kuruluşların ürettiği (İngilizce yayımlanan) raporların yanında, Türkiye kaynaklı İngilizce makaleler ve kitap bölümleri yer almaktadır. Yaşlanma alanının bu kompartımanı, Türkiye’de gerontoloji disiplini içindeki az sayıda çalışmayla domine edilmektedir. İngilizce yazılan makalelerle Türkiye yaşlanma alanındaki araştırmaların bilgisinin yurt dışına ihraç edilebilmesi ve uluslararası akademik camiada dolaşıma sokulması, sadece alandaki aktörlerin hacimli sermaye birikimlerini göstermekle kalmaz, onların sahip olduğu uluslararası networkün etki alanının sınırlarına da işaret eder. Ne var ki, bu alandaki aktörlerin ve dolayısıyla üretilen çalışmaların diğerlerine nazaran görece niceliksel sınırlılığı, gerontoloji disiplininin bu alt alana demir atmasını ve etrafına tematik açıdan çeşitlenmiş başlıkları toplamasını zorlaştırır.

Yapısal olarak göreceli yoksunluklar ve yönetsel sınırlılıkların yanında, diğer yandan hacimli akademik sermayelerin varlığı, alandaki konumlanışların, oluşan kümelerin denk olmadığını göstermektedir. Bu bakımdan, Türkiye yaşlanma çalışmaları alanı, henüz yönsüzdür. Belirli bir akademik odak ya da ekol, alandaki konu, yöntem, dil ya da disiplinler arası çeşitliliğe yön verecek bir güzergâh çizememektedir. Bu örgütlenme içinde ve Türkiye’nin demografik dönüşüm sürecinde, yaşlanma gündemi ve bu gündem içinde gelecek için sıcak araştırma konuları neler olabilir?

Sonuç: Türkiye'nin Yaşlanma Gündemi ve Gelecek için Sıcak Konular

Türkiye'de sosyal bilimler alanında son altı yılda gerçekleştirilen yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının sayısı 231'dir. Bu çalışmaların ancak 26 tanesi, yaklaşık olarak %10'u, Türkiye dışında bulunan dergilerde İngilizce olarak yayımlanmış ya da Türkiye dışındaki yayınevleri tarafından İngilizce olarak basılmış çalışmalardan oluşmaktadır. Bu performans, oldukça düşük sayıda çalışmanın uluslararası literatüre eklenmesi, argümanların tedavüle sokulmasının ve yaşlanma çalışmalarına ilişkin Türkiye'nin katkısının ne denli sınırlı kaldığına işaret etmektedir. Dünyanın en hızlı yaşlanan ülkelerinden birisi olmasına karşın, hem yurt içinde hem de yurt dışında, literatüre hak ettiği ölçüde ilgiyle çalışılarak sunulan yayınların sınırlılığı, aktörlerin akademik sermayelerinin hacminin mahdut düzeyine ve (bilhassa genç) araştırmacıların yaşlanma çalışmalarına karşın henüz hevesli olmadığına işaret etmektedir. Ne var ki, son altı yıl içindeki genel eğilim sadece niceliksel olarak izlendiğinde, yaşlanma meselesine ilişkin akademik ilgide bir kıpırdanmanın olduğu da dikkat çekicidir. Son altı yılda Türkçe yayımlanan makalelerin ve alandaki tez çalışmalarının sayısındaki artış bu yönüyle umut vericidir. Benzer bir eğilim, ne yazık ki, kitap çalışmaları için henüz geçerli değildir. Her durumda, niceliksel olarak yakalanan atış eğilimine karşın, çalışmaların niteliğinin oldukça yavan kaldığı dikkat çekicidir. Hem yöntemsel bakımdan hem de kuramsal açıdan çalışmaların donanımlı olduğu söylenemez. Bilhassa, uluslararası alanda son 20 yıl zarfında öne çıkan yaşam döngüsü perspektifinin, Türkiye'deki çalışmaların çoğunluğunda kendine yer bulamamış olması, yöntemsel açıdan donanım kısıtlılığının yanında belirli bir perspektiften de yoksun kaldığını göstermektedir.

Türkiye'de yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının kahir ekseriyeti hem yöntemsel olarak hem de kavramsal olarak oldukça zayıftır. Bu bağlamda eleştiriler iki grupta toplanabilir. Öncelikle, Türkiye'deki çalışmalar yöntemsel açıdan değerlendirildiğinde; derlemelerin ikinci sırada tercih edilen çalışma yöntemi olduğu görülmektedir. Alandaki derleme çalışmaları oldukça sorunludur. Türkiye'de yaşlanma ve yaşlılık alanında yapılan derleme çalışmaları, olması gerektiği gibi *literatür taraması* mahiyetini göstermemektedir. Literatür taraması, belirli bir alanda, belirli bir temayı ele alıp, ilgili tematik başlığa ilişkin tüm çalışmaları sistematik olarak tarayarak gerçekleştirilir. Böylece, bilimsel bilginin sınıflandırılması, eğilimlerin ve sıcak meselelerin tespit edilmesi mümkün olur. Bu çalışma sistematüğinde, bilgi gelişigüzel biçimde sınıflanmaz, ilgili tematik başlıktaki kuramsal ve yöntemsel tüm katkılar dikkatle değerlendirilir. Ancak bu yolla, kavramlar ve kuramlar, görece yeni çalışma konuları bağlamında yerel düzeyde tedavüle sokulabilir. Var olan bilimsel bilginin, kuram ve yöntem ilişkisi içinde holistik bir kavrayışla sınıflanması, analitik biçimde değerlendirilebilir. Bu mahiyeti itibarıyla literatür taramaları, yeni ve orijinal araştırma özelliği taşımaz, alandaki ikincil kaynakları oluşturur. Oysa Türkiye'de yaşlanma ve yaşlılık alanındaki çalışmalarda sıklıkla rastlanan ve *derleme* olarak adlandırılan makaleler, bu temel özelliklerden yoksundur. Basitçe, kısa süre içinde ulaşılmış kaynakların, çoğunlukla kuramsal açıdan eklektik sunumunu içerir.

Diğer yandan çalışmalara kavramsal açıdan bakıldığında ikinci bir eleştiri dile getirilebilir. Türkiye'de yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının odaklandığı tematik başlıklar incelendiğinde, uluslararası literatürdeki sıcak konuların Türkiye'de kendine yer bulamadığı dikkat çekmektedir. Huzurevi çalışmalarının ve belirli bir yaş grubu üzerinde gerçekleştirilen bakım, yaşam doyumu, yaşam kalitesi gibi makalelerin sıklığı, Türkiye'deki çalışmaların nereye sıkıştığını da göstermektedir. Türkiye'de alandaki çalışmalar, basitçe belirli bir yaş grubundaki katılımıyla gerçekleştirilen ve sağlık bakımı ekseninde kurgulanan konuları ele alarak, yaşlılık ve hastalık

arasındaki açık ya da örtük ilişki ile temsil edilen bir eksenle yaşlanma meselesini tartışmaya çalışmaktadır. Türkiye’de yaşlanma çalışması yok denecek kadar azken, yaşlılar üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Örneğin 60 ya da 65 gibi belirli bir kronolojik yaş ile sınırlandırılarak bir grup katılımcı hakkında, anket tekniği kullanarak veri toplamak, yaşlanma çalışması yapıldığı anlamına gelmez.

Sayılan tüm bu riskler rezerve edilerek, Türkiye’deki çalışmaların geleceğine dair işaret edilmesi gereken hususlar, araştırma, eğitim ve sosyal politika alanlarında olmak üzere 3 ana başlık altında toplanabilir. İlk olarak, akademik çalışmaların niteliğine ve araştırma gündemlerine ilişkin öneriler şöyle sıralanabilir;

a. Yaşlanma çalışmalarında, Türkiye’nin demografik dönüşüm sürecindeki ihtiyaçları tespit edilerek uluslararası literatür izlenmelidir. Bu yönelim dikkate alındığında, göç, toplumsal cinsiyet, yoksulluk, kırsal yaşlanma, kent çalışmaları, cinsellik, ayrımcılık, bilgi ve iletişim teknolojileri konularının yaşlanma çalışmalarına dahil edilmesi kaçınılmaz olacaktır.

b. Yöntemsel açıdan donanımlı araştırmaların üretilebilmesi için yaşlanma çalışmalarına yaşam döngüsü perspektifinin dahil edilmesi gerekmektedir.

c. Akademik çalışmaların kalitesini artırmak için saha araştırmalarının desteklenmesi, TÜBİTAK gibi bilimsel destek sunan kurumların öncelikli araştırma alanları içine yaşlanma çalışmalarını da dahil etmesi gerekmektedir.

d. Yayınların dili ve konumu, yayının uluslararası literatüre eklenmesini belirleyen bir unsurdur. Türkiye’de alandaki çalışmaların ancak beşte birinin İngilizce olması ve onda birinin de kendine yurt dışı kaynaklı dergilerde yer bulabilmesi, yayınların uluslararası dolaşımının sınırlılığını göstermektedir. Nitekim, yaşlanma çalışmalarında Türkiye’nin uluslararası indekslere girebilmiş bir dergisinin bulunmadığı dikkate alındığında, çalışmaların uluslararası literatürdeki dolaşımının kısıtlı kalmasına ilişkin nedenlerin en önemlisi de anlaşılır olacaktır. Bu arka plan düşünüldüğünde, yaşlanma ve yaşlılık meselesini basitçe sorun odaklı bir yaklaşımın ötesinde disiplinler arası biçimde ele alan akademik dergilerin çıkması için destek sunulması, var olanların güçlendirilmesi gereklidir.

İkinci olarak, sosyal politika gündemine ilişkin öneriler bunlarla sınırlı olmamakla birlikte dört ana başlıkta toplanabilir;

a. Sosyal politika gündemi ancak bulguya dayalı olarak oluşturulabilir. Bu gereklilikten hareketle, yaşlanma ve yaşlılık bağlamında, ulusal düzeyde, müstakil boylamsal bir araştırma ihtiyacı bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilgili diğer bakanlıkların boylamsal bir yaşlanma araştırması için ön çalışma başlatması gereklidir. Bu kapsamda, 2020 yılından itibaren boylamsal bir yaşlanma araştırmasına başlanması için TÜİK resmi istatistik programı çerçevesinde yeniden planlama da yapılmalıdır.

b. Türkiye’nin yaşlanma sürecindeki dönüşümüne bağlı etkileri araştırırken, uluslararası düzeyde karşılaştırmalar yapılabilmesi için, SHARE, ELSA, ESS, GGP gibi uluslararası boylamsal araştırmalardan en az birisine dahil olunması gerekmektedir.

c. Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Zaman Kullanımı Araştırması gibi hâlen sürdürülen ve yaşlanmaya ilişkin dolaylı da olsa bilgi sağlayabilecek düzeyde katkı sunan araştırmaların desteklenmeye devam edilmesi, metodolojik açıdan birbirleriyle etkileşim içinde olacak biçimde organize edilmeleri ve bu araştırmaların ikincil veri analizi için araştırmacılarla paylaşılmasının kolaylaştırılması önem arz etmektedir.

d. İlgili bakanlıkların, il ve ilçe teşkilatlarının sundukları hizmetler, ulusal düzeyde gerçekleştirilen boylamsal bir araştırma sonucunda elde edilecek bilgiler ışığında gözden

geçirilmeli; bulguya dayalı olarak hizmetler planlanmalı, planlanan hizmetlerin uygulama safhasından önce, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi hedefiyle, iç hizmet eğitimleri gerçekleştirilmeli, uygulama safhaları sürecinde izleme değerlendirme yapılmalıdır.

Son olarak, yaşlanma çalışmalarının eğitim alanında, yükseköğrenim gündeminde kendine yer bulabilmesi için müfredata ilişkin öneriler üç başlıkta sıralanabilir;

a. Hastalık-sağlık ikilemi dışında bir kurguyla yaşlanma sürecine odaklanan çalışmaların, sosyoloji, psikoloji, mimarlık ve hukuk gibi alanların gündemine daha fazla girebilmesi için ders müfredatlarına yaşlanmanın sosyal boyutlarını ele alacak temel derslerin eklenmesi gerekmektedir.

b. Fen bilimleri, mühendislik ve tıp alanındaki yüksek öğrenim programlarına, toplumsal yaşlanmaya ve bilhassa yaş ayrımcılığına ilişkin farkındalık oluşturabilecek seçmeli dersler eklenmelidir.

c. Kuşaklararası dayanışmayı kökünden sarsan, cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi en yaygın ayrımcılık türlerinden birisi olan yaş ayrımcılığına (ageism) ilişkin sosyal sorumluluk çalışmaları ve araştırma önerileri (ödev, dönem projesi, tez konusu vb.) üniversitelerin bilimsel araştırma programları (BAP) tarafından desteklenmelidir.

Yukarıda sıralanan önerilerin hayata geçirilmesi sürecinde, tüm tarafların koordine edilmesi ve kolektif biçimde iş birliği gerçekleştirebilmesi için ulusal düzeyde bir girişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu girişimin ne olabileceğine dair kapsamlı bir öneri, 2013 yılında, yaşlanma yazınında öncü konumda olan *The Gerontologist* dergisinde yayımlanmıştır. Bu öneriye göre (Arun 2013), yaşlanma ve yaşlılık bağlamındaki tüm meselelerde, ulusal düzeyde araştırmaları koordine ederek, değerlendirme hazırlayıp, öneri verebilecek ve sonrasında savunuculuk da yapabilecek, *Ulusal Yaşlanma Enstitüsü*'nün kurulması, Türkiye için kritik bir girişim olacaktır. Ulusal Yaşlanma Enstitüsü; araştırma, eğitim ve forum düzeyinde olmak üzere, yaşlanma alanında güncel bilgileri üretebilecek, boylamsal araştırmaları koordine edecek, edinilen deneyim ve birikimi eğitim alanına aktararak insan kaynağının ve profesyonellerin kapasite gelişimine katkı sunacak, veriye dayalı olarak sağlık, güvenlik, teknolojik ve sosyo-ekonomik politikaların oluşturulması sürecinde koordinasyonu sağlayacak, tüm teknik ve bilimsel bilgiyi daha geniş kitlelere ulaştırmak üzere yaygınlaştırabilecek bir birim olma vasfıyla, özerk bir kurum olarak tesis edilmelidir. Yaşlanma ve yaşlılık bağlamında, içinde bulunduğumuz yüzyılda Türkiye'nin karşılaşacağı tüm meselelere ilişkin öngörüyü ve insan kaynağını üretecek Ulusal Yaşlanma Enstitüsü, ancak bu vasfıyla, gelecekte, kilitleri ve kapıları açabilecek bir anahtar olabilecektir.

Yazarın Notu

Bu makalede, Lund Üniversitesi Raoul Wallenberg Institute Türkiye Programı tarafından desteklenmiş olan, yürütücülüğünü Özgür Arun'un gerçekleştirdiği "*Baseline Study on the Rights of Older Adults in Social Care Policies*" başlıklı temel araştırmanın verileri kullanılmıştır.

Ek 1: Kısaltma listesiYazarın Bağlı Olduğu Disiplin

S- Sosyoloji
P- Psikoloji
G- Gerontoloji
SH- Sosyal Hizmet
SB- Sağlık Bilimleri
M- Mimarlık
CE- Çalışma Ekonomisi
AE- Aile Ekonomisi
D- Diğer

Yöntem

NİC- Nicel Çalışma
NİT- Nitel Çalışma
MİX- Karma Yöntem
DER- Derleme

Yayınlandığı Yer/ Konum

TRin- Türkiye
TRout- Yurt Dışı

Dil

TR- Türkçe
ENG- İngilizce

Ana Tema

a- Ayrımcılık
alz- Demans / Alzheimer
ay- Aktif Yaşlanma / Fiziksel Aktivite
b- Bakım
d- Din
dp- Depresyon
e- Eğitim
esg- Emeklilik ve Sosyal Güvenlik
g- Göç
ii- İstismar ve İhmal
k – Kent
ki- Kuşaklararası İlişkiler ve Sosyal Destek
ky- Kırsal Yaşlanma
ms- Medya ve Sanat
sh- Sağlık Hizmetleri
sp- Sosyal Politika
t- Tasarım
tc- Toplumsal Cinsiyet
tyd -Toplumsal Yaşlanma ve Demografi
y- Yoksulluk
ya- Yaşlılık Algısı
yk- Yaşam Kalitesi
ym- Yaşam Memnuniyeti / Yaşam
Doyumu
yy- Yerinde Yaşlanma

KAYNAKÇA

- Arun Ö. (2013). “International Spotlight: Developing a Gerontological Social Policy Agenda for Turkey”. *The Gerontologist* 53/6 (2013) 891-897.
- Arun Ö. (2016). “Çağdaş Türkiye’de Yaşlılık ve Eşitsizlik”. *MJH* VI/2 (2016) 29-48.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. Ankara: Heretik Yayınları
- Clausen S. E. (1998). *Applied Correspondence Analysis: An Introduction*. Thousand Oaks 1998.
- Koçak A. & Ö. Arun (2006). “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”. *Selçuk İletişim* 4/3 (2006) 21-28.
- Pruchno R. (2017). “International Aging: Spotighting the Spotlights”. *The Gerontologist* 57/3 (2017) 392- 395.
- TÜİK (2017). *Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075*. Ankara 2017.

